

VEL I.4 Aszimmetrikus hibák számítási módszere, a hálózati elemek sorrendi helyettesítő vázlatai. Aszimmetrikus zárlatok számítása.

Szimmetrikus összetevők módszere

Alapelve, hogy bármilyen tetszőleges aszimmetrikus háromfázisú fázor felbontható három, olyan szabályos háromfázisú, szimmetrikus fázorrendszerre, amelyek mindegyikében egy fázis fázorra szükségszerűen meghatározza a másik kettőt is. E három szimmetrikus fázorrendszer, a pozitív, a negatív és zérus sorrendű összetevők.

A zárlatszámítási feladatokban az aszimmetrikus fázorkép szimmetrikus összetevőkre bontása és a számított összetevőkből az aszimmetrikus fázorkép összeállítása.

Az aszimmetrikus fázorok meghatározása az „a” fázis szimmetrikus összetevőinek ismeretében:

$$\begin{bmatrix} \bar{I}_a \\ \bar{I}_b \\ \bar{I}_c \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 111 \\ 1\bar{a}^2\bar{a} \\ 1\bar{a}\bar{a}^2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \bar{I}_{a0} \\ \bar{I}_{a1} \\ \bar{I}_{a2} \end{bmatrix}$$

Az aszimmetrikus fázorok ismeretében az „a” fázis szimmetrikus összetevői:

$$\begin{bmatrix} \bar{I}_{a0} \\ \bar{I}_{a1} \\ \bar{I}_{a2} \end{bmatrix} = \frac{1}{3} \begin{bmatrix} 111 \\ 1\bar{a}\bar{a}^2 \\ 1\bar{a}^2\bar{a} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \bar{I}_a \\ \bar{I}_b \\ \bar{I}_c \end{bmatrix}$$

Az összefüggésben az operátorok értékei: $\bar{a} = -\frac{1}{2} + j\frac{\sqrt{3}}{2} = e^{j120^\circ}$ és $\bar{a}^2 = -\frac{1}{2} - j\frac{\sqrt{3}}{2} = e^{j240^\circ}$, ahol „j” a komplex egységfázor.

Hálózati elemek sorrendi helyettesítő vázlatai:

GENERÁTOR:

Pozitív sorrendű reaktancia

A generátort a **tranziens reaktanciájával** vesszük figyelembe:

$$X_1 = X'_d$$

Negatív sorrendű reaktancia

A gyakorlatban **szubtranziens reaktanciával** számolunk: $X_2 = X''_d$

Szubtranziens reaktancia: kisebb a tranziensnél, a szubtranziens áram nagyobb a tranziensnél.

Zérus sorrendű reaktancia

A zérus sorrendű helyettesítő vázlat sem tartalmaz feszültségforrást, mivel a szinkron generátor tiszta pozitív sorrendű feszültséget állít elő, így a feszültséggenerátor helyén rövidzár van.

A zérus sorrendű reaktancia értéke a generátor tekercskapcsolásától függően:

$$X_0 = \frac{X''_d}{2}$$

földelt csillagkapcsolás,

$$X_0 = \infty$$

szigetelt csillag vagy háromszög kapcsolás esetén.

	Szubtranziens állapot	Tranziens állapot	Állandósult állapot
Pozitív sorrendű			
Negatív sorrendű			
Zérus sorrendű			

Szinkrongenerátorok egyfázisú helyettesítő vázlatai pozitív, negatív és zérus sorrendű áramok esetén.

SZABADVEZETÉK:

A szabadvezeték pozitív és negatív sorrendű reaktanciája megegyezik ($X_V = x_V \cdot l_V$)
zérus sorrendű reaktanciája: $3X_V$

TRANSZFORMÁTOR:

A pozitív és negatív sorrendű reaktanciák és helyettesítő vázlatok megegyeznek, hiszen e transzformátor statikus elem:

$$X = \frac{\varepsilon}{100} \cdot \frac{U_n^2}{S_n}$$

A transzformátor zérus sorrendű reaktanciája a szerkezeti elrendezésétől és a transzformátor kapcsolásától függ.

Egy transzformátor a szórás reaktanciájával figyelembe vehető legyen a zérus sorrendű áramkörben, ahhoz a zérus sorrendű áramúton kívül ellenampermenetre is szükség van.

Zérus sorrendű áram csak olyan transzformátorban folyhat, amelyiknek egyik tekercselése csillagba vagy zeg-zugba van kötve és a csillagpontja földelt.

A gyakorlatban leggyakrabban előforduló transzformátor-kapcsolások zérus sorrendű helyettesítő vázlatai:

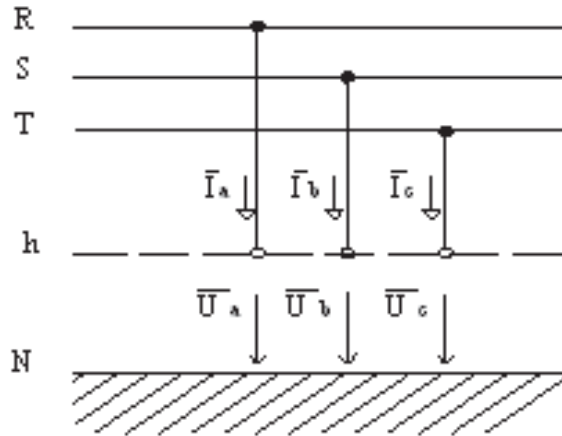

Kapcsolás	Zérus sorrendű helyettesítő

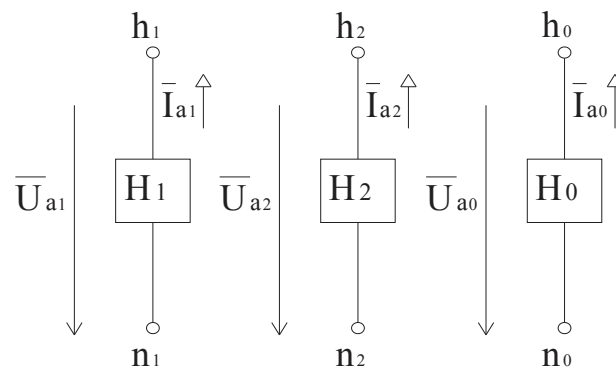
SÖNT HIBÁK HIBAHELY KIALAKÍTÁSA:

Hibahelynek nevezzük azt a helyet amely a hálózaton bárhol lehet , „h” betűvel jelöljük és úgy képezzük ki, hogy a három fázisvezetőről impedanciamentes kivezetéseket ágaztatunk le.

Ilyen kivezetés a valóságban nincs, azonban ezekre a képzelt kivezetésekre szükség van , hogy figyelembe tudjuk venni a hálózatból a hibahelyen kifolyó áramokat. ($h_1, h_2, h_0; n_1, n_2, n_0$)

Ezek után lehetőségünk van a különböző sorrendű hálózatok szimbolikus jelölésére (H_1, H_2, H_0).

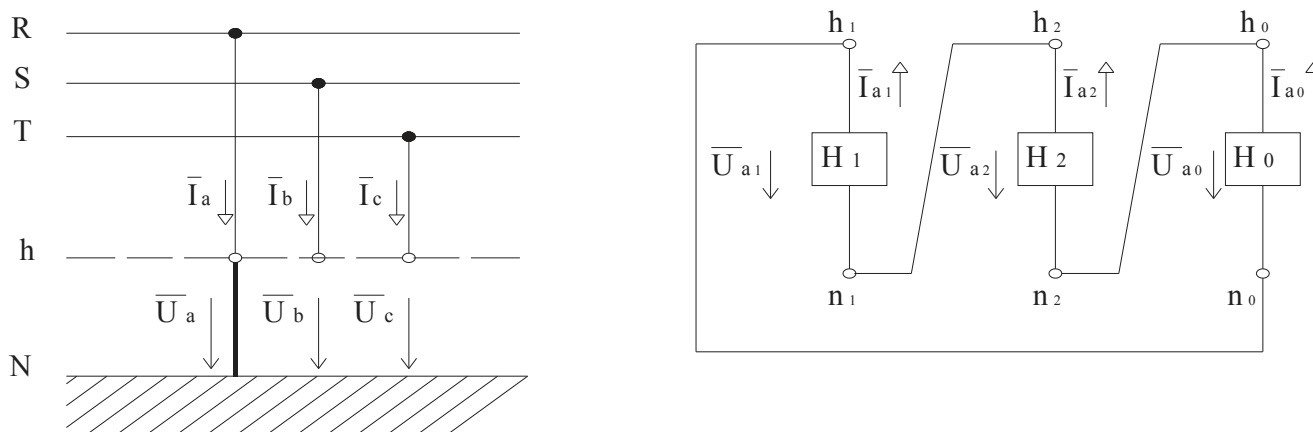

A helyettesítő hálózatok hibahelyi áram és feszültségösszetevői mind az „a” fázis mennyiségei.
Azért az „a” fázis a választott referencifázis, mert összefüggéseinkben a többi fázis sorrendi összetevőit az „a” fázis összetevőivel fejezzük ki.

FN zárlat számítása:

Olyan hálózatokban ahol a generátorok, transzformátorok csillagpontjai **impedanciamentesen** földeltek, az egyik fázis **földérintésénél** az áramkör kis impedancián keresztül záródik, és nagy rövidzárlati áram folyik.

FN zárlat hibahelyének kialakítása, helyettesítő hálózatok kapcsolása:

Az ábra alapján felírhatjuk a hibahelyre érvényes feszültség és áram összefüggéseket:

$$\boxed{\bar{U}_a = 0} \quad \boxed{\bar{I}_b = 0} \quad \boxed{\bar{I}_c = 0}$$

Írjuk fel a hibahelyi áram szimmetrikus összetevőit:

$$\begin{bmatrix} \bar{I}_{a0} \\ \bar{I}_{a1} \\ \bar{I}_{a2} \end{bmatrix} = \frac{1}{3} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & a & a^2 \\ 1 & a^2 & a \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \bar{I}_a \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix} \Rightarrow \boxed{\bar{I}_{a0} = \bar{I}_{a1} = \bar{I}_{a2} = \frac{\bar{I}_a}{3}}$$

Ez azt jelenti, hogy egyfázisú földzárlat esetén mindhárom összetevő hálózatból a „h” hibahelyen ugyanakkora áram lép ki.

Figyelembe véve, hogy: $\bar{U}_{a0} + \bar{U}_{a1} + \bar{U}_{a2} = 0$ azaz a három összetevő-hálózat feszültségének összege nulla.

A három hálózatot a hibahelyen sorba kell kötni. Ezek után választ tudunk adni, hogy hogyan folyik áram a negatív és zérus sorrendű hálózatban.

A pozitív sorrendű hálózat, amelyben a feszültségforrások vannak, a „h” ponton kerül kapcsolatba a másik két hálózattal, melyek csak passzív elemeket tartalmaznak.

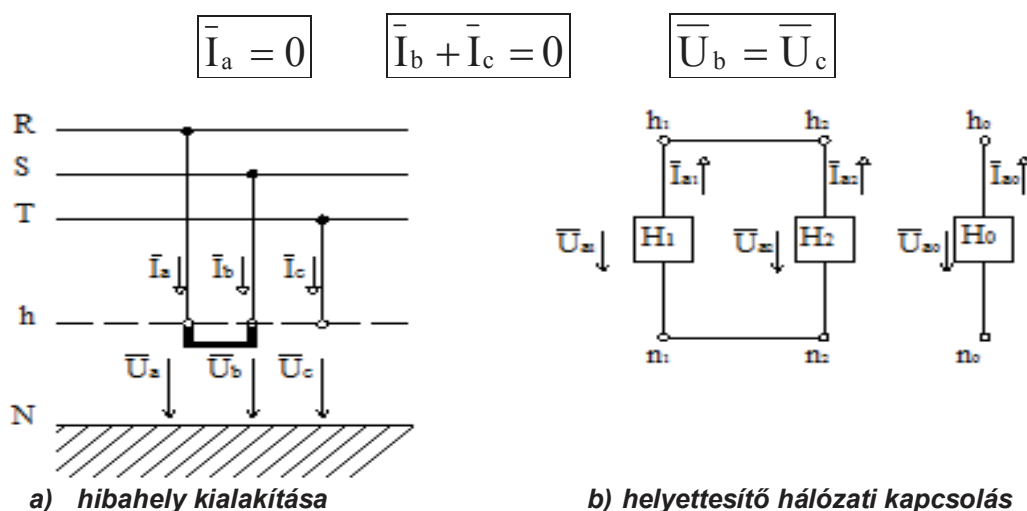
A hiba hatására az eddig feszültség és árammentes negatív és zérus sorrendű hálózatban áram folyik, és az összetevő hálózat különböző pontjain feszültséget lehet mérni.

Így bármely pontban, ill. ágon megállapítható a feszültség, ill. az áram három sorrendű összetevője, melyekből bárhol meghatározható a fázisáram és fázisfeszültség.

Kétfázisú zárlat (2F) számítása:

A zárlatot a fázisra szimmetrikusan, a „b” és „c” fázisok között célszerű felvenni, míg a helyettesítő kapcsolások megoldásaként kapott hibahelyi áramok és feszültségek az „a” fázis szimmetrikus összetevői lesznek.

A hibahely ábra szerinti kialakításából a következő feltételek olvashatók ki:

A referencifázis hibahelyi áramának szimmetrikus összetevői:

$$\begin{bmatrix} \bar{I}_{a0} \\ \bar{I}_{a1} \\ \bar{I}_{a2} \end{bmatrix} = \frac{1}{3} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & a & a^2 \\ 1 & a^2 & a \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 \\ \bar{I}_b \\ -\bar{I}_b \end{bmatrix} \rightarrow \bar{I}_{a0} = 0 \rightarrow \bar{I}_{a1} = -\bar{I}_{a2}$$

Mivel $\bar{I}_{a0} = 0$, így a zérus sorrendű hálózaton nem folyik áram.

Ez azt is jelenti, hogy a földben nem folyik áram még akkor sem, ha a hálózat csillagpontjai mereven földeltek.

Ez viszont csak akkor lehetséges, ha a zérus sorrendű feszültség értéke is nulla, azaz $\bar{U}_{a0} = 0$.

Tehát a hibahely „a” fázisának feszültség összetevőire a következő írható:

$$\begin{bmatrix} 0 \\ \bar{U}_{a1} \\ \bar{U}_{a2} \end{bmatrix} = \frac{1}{3} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & a & a^2 \\ 1 & a^2 & a \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \bar{U}_a \\ \bar{U}_b \\ \bar{U}_b \end{bmatrix} \rightarrow \bar{U}_{a0} = \frac{1}{3}(\bar{U}_a + 2\bar{U}_b) = 0 \rightarrow \bar{U}_{a1} = \bar{U}_{a2}$$

Miután $\bar{I}_{a0}$ és $\bar{U}_{a0}$ nulla, így a kapcsolatban csak a pozitív és negatív sorrendű hálózat szerepel, a zérus sorrendű hálózat az ilyen hibafajta számításakor el is hagyható.

A hiba modellezésére a H_1 és H_2 párhuzamos kapcsolása a megfelelő.

A fenti képletből kifejezhető:

$$\bar{U}_b = -\frac{\bar{U}_a}{2}$$

Tehát a hibás fázisok feszültségének nagysága az ép fázis feszültségének a fele.

Ha figyelembe vesszük a mátrixegyenlet 2. és 3. sorát megkapjuk, hogy:

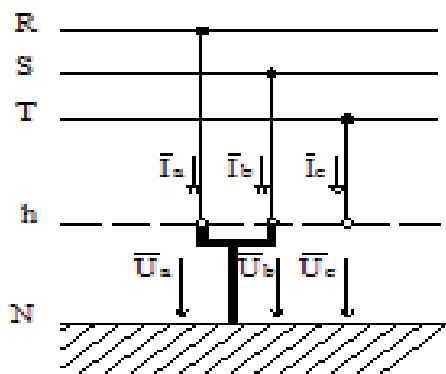
$$\bar{U}_{a1} = \bar{U}_{a2} = \frac{\bar{U}_a}{2}$$

Azaz megkapjuk, hogy az ép fázis feszültségének a fele adja a pozitív, ill. negatív sorrendű feszültség-összetevőt a hibahelyen.

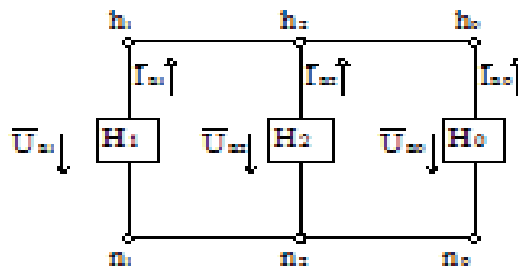
Kétfázisú földrövidzárlat (2FN) számítása:

A „h” hibahelyet megint az „a” referenciafázisra szimmetrikusan alakítjuk ki, azaz a **b** és **c** pontokat kötjük össze egymással és a földdel.

Az áramokra és feszültségekre három hibahelyi feltétel írható fel: $\bar{I}_a = 0$; $\bar{U}_b = 0$; $\bar{U}_c = 0$

a) hibahely kialakítása

b) helyettesítő hálózati kapcsolás

Írjuk fel a hibahelyi feszültségösszetevők számítására szolgáló összefüggést a fenti feltételekkel:

$$\begin{bmatrix} \bar{U}_{a0} \\ \bar{U}_{a1} \\ \bar{U}_{a2} \end{bmatrix} = \frac{1}{3} \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & a & a^{-2} \\ 1 & a^{-2} & a \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \bar{U}_a \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix} \Rightarrow \bar{U}_{a0} = \bar{U}_{a1} = \bar{U}_{a2} = \frac{\bar{U}_a}{3}$$

Tehát mind a három sorrendi hálózat feszültsége a „h” és „n” pontok között egyforma.

$$\boxed{\bar{I}_{a0} + \bar{I}_{a1} + \bar{I}_{a2} = 0}$$

Ezek szerint a három hibahelyi összetevő egy csomópontba fut össze.

A fenti feltételeknek a három összetevő **párhuzamos kapcsolása tesz eleget.**

A helyettesítő kapcsolásból következik, hogy a feszültségforrással rendelkező H_1 hálózatból kifolyó áram, az impedanciák által megadott arányban a H_2 és H_0 hálózatokon megoszlik.